

Мельничук Лілія Борисівна, к.пед.н, доцент, завідувач кафедри педагогіки (Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука, м. Рівне), lilya1154@ukr.net

СУЧАСНИЙ СТАН ОРГАНІЗАЦІЇ СПІВПРАЦІ ШКОЛИ ТА БАТЬКІВ УЧНІВ У КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ІДЕЙ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

***Анотація.** Статтю присвячено актуальній проблемі організації співпраці педагогічного колективу з батьками молодших школярів у Новій українській школі. Визначено сутність поняття «педагогіка партнерства», виокремлено та схарактеризовано напрями успішної співпраці школи та батьків з метою її реалізації. Обґрунтовано термін «педагогічна компетентність батьків з питань виховання» через призму сформованості загальнопедагогічних, організаторських й педагогічних умінь. Визначено й схарактеризовано рівні сформованості педагогічної компетентності батьків з питань виховання дітей: високий, середній, низький. Розкрито процедуру її здійснено аналіз анкетування батьків у контексті сформованості їхньої педагогічної компетентності. Окреслено шляхи оптимізації взаємодії сім'ї і школи.*

***Ключові слова:** педагогіка партнерства, Нова українська школа, початкова освіта, молодші школярі, педагоги, батьки учнів.*

Melnychuk Lilia Borysivna, Ph.D in Pedagogic Sciences, Associate Professor, Head of the Department of Pedagogy (Academician Stepan Demianchuk International University of Economics and Humanities, Rivne), lilya1154@ukr.net

CURRENT STATE OF THE ORGANIZATION OF COOPERATION BETWEEN SCHOOL AND PUPILS' PARENTS IN THE CONTEXT OF THE IDEAS OF THE NEW UKRAINIAN SCHOOL IMPLEMENTATION

Abstract.

***Introduction.** The modern development of pedagogical science in Ukraine provides the justification and implementation of the theoretical and methodological foundations of teaching and upbringing that have developed in the process of the formation of domestic pedagogy. Recognizing the school as the leading link in the education of youth, it should be noted that without the unity of efforts with the family, the effectiveness of education will be low. The*

family creates conditions for the socialization of a child, mastery of the spiritual culture, moral values of the nation.

Purpose. *Analysis of the current state of the cooperation organization between school and parents of students in the context of introducing the Concept of the New Ukrainian School and identifying ways to improve it have been made.*

Methods. *The following methods are used in the work: empirical – pedagogical observation, questionnaires; mathematical – statistical methods of processing experimental data.*

Results. *The article reflects the results of a survey of students' parents in the context of their pedagogical competence formation. The relevance of solving the problem of improving the quality of educational work in schools, the search for new ways to attract families to participate in educational activities is substantiated. The term «pedagogical competence of parents in matters of upbringing» is justified through the prism of the formation general pedagogical, organizational and pedagogical skills, as well as experience in pedagogical activity on the issues of upbringing children. The levels of the formation of pedagogical competence of parents on the upbringing of children are identified and characterized: high, medium, low. The procedure is disclosed and an analysis of the questioning of parents in the context of the formation of their pedagogical competence is carried out. The ways of optimizing the interaction of a family and school are identified.*

Originality. *A system of questions has been developed for interviewing students' parents. The expediency of making an experimental diagnosis of parental competence in the education of students is substantiated. The levels of the formation of pedagogical competence of parents on the upbringing of children are identified and characterized: high, medium, low. The ways of optimizing the interaction of the family and the school in the light of the implementation of the ideas of the New Ukrainian School are determined.*

Conclusion. *The survey results showed a lack of pedagogical competence of parents on the issues of upbringing their children. This necessitates the search for optimal directions, methods, forms and means of organizing cooperation between school and parents of students in the context of introducing the Concept of the New Ukrainian School. Today, pedagogy of partnership is manifested the following: the ability to transform modern social requirements and attitudes aimed at solving pedagogical problems; willingness to work with parents; a systematic approach to organizing work with the family; efforts to use innovative forms and methods when interacting with parents; improving the professional qualities of the teacher, personal attitudes and values that contribute to the organization of effective interpersonal interaction.*

Key words: *partnership pedagogy, New Ukrainian school, primary education, primary school students, teachers, parents of students.*

В умовах реформування освітньої системи України взаємодія школи з батьками молодших школярів набуває нового змісту. Найважливішими соціальними інститутами, на які покладено відповідальність за навчання й виховання молоді, як відомо, є сім'я та школа. Це підкреслено у низці законодавчих документів, зокрема в Законі України «Про освіту» [1], Стратегії інноваційного розвитку України на 2009–2018 роки та на період до 2039 року [2], Державній національній програмі «Освіта (Україна ХХІ століття)» [3].

Концептуальні засади реформування загальної середньої освіти закладено в основу Концепції Нової української школи, ключовими засадами якої є педагогіка партнерства, яка обґрунтовує практичне забезпечення плідної співпраці вчителів, батьків та дітей на засадах взаємної довіри й поваги; досягнення балансу прав, обов'язків і відповідальності у трикутнику «дитина-педагог-батьки» [4].

У зв'язку з ослабленням виховної роботи в школі і батьків учнів, відсутністю психолого-педагогічної підтримки сім'ї, наявністю низького рівня організації спільної діяльності адміністрації школи, педагогів, батьків у вихованні молодших школярів необхідно всю увагу зосередити на вирішенні проблеми покращення якості виховної роботи в школах, пошуку нових шляхів залучення сім'ї до участі в освітній діяльності.

Значний внесок у дослідження проблеми взаємодії школи й сім'ї у вихованні особистості зробили сучасні вчені. Ними вивчалися такі аспекти цієї проблеми: підготовка до виконання батьківських та материнських функцій (В. Бойко, Д. Луцик, Г. Чередніченко); формування педагогічної культури сучасних батьків (А. Марушкевич, В. Постовий); основні напрями співпраці сім'ї й школи (Т. Алексєєнко); форми організації роботи з батьками в освітньому закладі (І. Рибальченко); спілкування батьків і вчителів із дітьми (П. Щербань).

Аналіз психолого-педагогічних джерел із зазначеної проблеми дає підстави для висновку, що ученими досить ґрунтовно висвітлено соціально-психологічні особливості функціонування сімей. Водночас, слід зазначити, що у вітчизняній педагогічній науці немає конкретного дослідження, у якому чітко окреслено шляхи організації співпраці педагогів початкової освіти з батьками молодших школярів в умовах Нової української школи.

Метою нашої статті є дослідження сучасного стану організації співпраці школи та батьків учнів у контексті впровадження Концепції Нової української школи та окреслення шляхів щодо її удосконалення.

Взаємодія початкової школи та батьків учнів є одним із структурних складових успішного виховання, навчання та розвитку особистості молодшого школяра. З огляду на це, від ефективності організації співпраці початкової школи з сім'єю залежить успішність освітнього процесу у майбутньому.

Відповідно до Концепції Нової української школи, одним із ключових її компонентів є педагогіка партнерства, яка базується на взаємодії між учнями, учителями й батьками та має своєю основою спілкування, взаємодію та співпрацю [5, с. 73]. Педагогіка партнерства – це простір дитинства, який ґрунтується на засадах діалогу, толерантності, рівності, співпраці й прийняття. Будучи складовою концепції Нової української школи, педагогіка партнерства спрямована на встановлення довіри між школою, дітьми, батьками та суспільством [6, с. 5].

Концепцією Нової української школи виокремлено два напрями успішної співпраці школи та батьків з метою реалізації педагогіки партнерства.

1. Систематичне, чітке, двостороннє спілкування;
2. Всебічне залучення батьків до освітнього процесу [6, с. 287].

У педагогічній науці виділяють такі способи спілкування педагогічного колективу з батьками учнів: формальне й неформальне, фронтальне, колективне та індивідуальне (спілкування з колективом батьків, окремими батьками і з групою батьків) [7].

Адекватність виховних впливів педагогів і батьків є важливою умовою ефективності становлення особистості молодших школярів, що, своєю чергою, забезпечується через підвищення рівня педагогічної компетентності батьків. Аналіз психолого-педагогічних джерел засвідчує, що від належної організації співпраці педагогічного та батьківського колективів залежить рівень компетентності батьків з питань виховання дітей [3–10].

Термін «педагогічна компетентність батьків з питань виховання» ми розуміємо як наявність у батьків загальнопедагогічних, організаторських й педагогічних умінь, а також досвіду у педагогічній діяльності з питань виховання дітей (рис. 1). У відповідності до ступеня сформованості цих умінь нами визначено три рівні сформованості педагогічної компетентності батьків з питань виховання дітей: високий, середній, низький.

Високий рівень характеризується спроможністю батьків визначити цілі і конкретні завдання щодо виховання дитини, спроектувати віддалений у часі результат сімейного виховання, здійснити добір засобів, необхідних для досягнення запланованого результату сімейного виховання. Вони вміють організовувати життєдіяльність родини як дружного колективу, спроможні розподіляти і погоджувати функції членів родини у вихованні дітей; організовувати режим дитини в сім'ї, який би розумно поєднував навчання, працю і відпочинок, компетентні застосовувати заохочення і покарання, розумно і вміло поєднуючи їх, володіють уміннями прикладного характеру.

Середній рівень характеризується відносною спроможністю батьків визначити цілі і конкретні завдання щодо виховання дитини, однак вони відчують труднощі спроектувати віддалений у часі результат сімейного виховання і здійснити добір засобів, необхідних для успішного досягнення запланованого результату сімейного виховання.

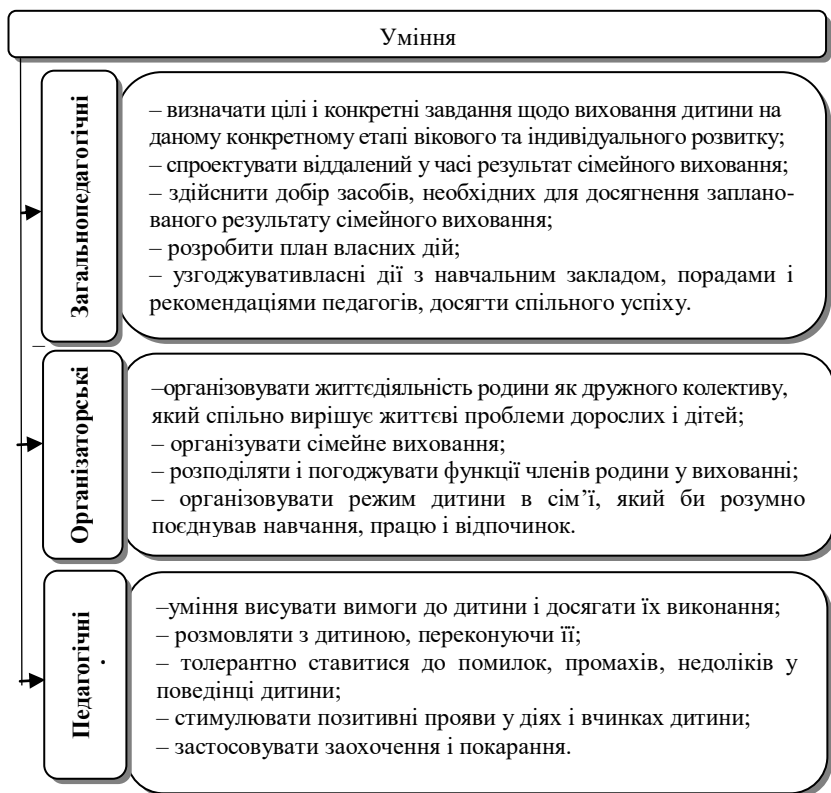

Рис. 1. Характеристика умінь, необхідних для формування педагогічної компетентності батьків

Такі батьки у процесі розробки плану власних дій не завжди вважають доцільним їх узгоджувати з освітнім закладом, порадами і рекомендаціями педагогів. Вони, хоч і вміють організувати життєдіяльність родини, в окремих випадках неспроможні розподіляти і погоджувати функції членів родини у вихованні дітей, а також організувати режим дитини в сім'ї, який би розумно поєднував навчання, працю і відпочинок.

Низький рівень характеризується неспроможністю батьків визначити цілі і конкретні завдання щодо виховання дитини, вони відчувають труднощі здійснити добір засобів, необхідних для досягнення запланованого результату сімейного виховання. Батьки у процесі розробки плану власних дій ігнорують порадами і рекомендації педагогів.

Для оцінки педагогічної компетентності батьків ми провели їх опитування.

У дослідженні брали участь 30 батьків учнів початкових класів Сатіївського ліцею Дубенської районної ради. З метою виявлення рівнів сформованості їхньої компетентності з питань виховання учнів нами було проведено анкетування. Анкета уміщувала 15 запитань, 5 з яких стосувалися безпосередньо співпраці батьків з педагогічним колективом, 10 – форм, методів і засобів виховання дітей.

На перше запитання анкети «Чи задоволені Ви педагогічним колективом школи, у якій навчається Ваша дитина?» 20 батьків (66,7 % з числа опитаних) запевнили, що їм подобається педагогічний колектив школи, інші (33,3 %) вказали на те, що їм не подобається підхід окремих педагогів до їхньої дитини («вчитель приділяє мало уваги», «мало хвалить мою дитину», «дитина не сприймає вчителя» та ін.).

Друге і третє запитання анкети стосувалося відвідування батьківських зборів та доцільності інформації, яка на них розглядається. 25 батьків (83,3 % з числа опитаних) регулярно відвідують батьківські збори та вважають, що інформація, яка там розглядається, є досить корисною. Натомість 16,7 % батьків зауважили, що не мають змоги відвідувати батьківські збори в силу зайнятості на роботі або відсутності.

Четверте питання стосувалося інформованості батьків про основні положення Концепції Нової української школи. Переважна більшість опитаних (56,7 %) зазначили, що додатково ознайомилися з положенням з ресурсів Інтернет за рекомендацією вчителя, 23,3 % опитаних батьків зауважили, що їм вистачило інформації, отриманої на батьківських зборах, інші (10 %) вказали, що не цікавились цим питанням.

На запитання «Якій з форм організації співпраці з педагогічним колективом Ви б надали перевагу?» розділилися таким чином (рис. 2).

Рис. 2. Якій з форм співпраці з педагогічним колективом Ви б надали перевагу?

Наступні питання анкети стосувалися мети, змісту, форм та методів виховання дітей. 43,3 % батьків не змогли чітко визначити цілі і конкретні завдання щодо виховання своєї дитини на даному конкретному етапі;

66,7 % відчували труднощі у визначенні засобів, необхідних для досягнення запланованого результату сімейного виховання.

Натомість 73,3 % батьків вважають доцільним узгоджувати власні дії з освітнім закладом, порадами і рекомендаціями педагогів, щоб досягти успіху у вихованні своєї дитини. 26,7 % опитаних не змогли дати чіткої відповіді на запитання, як вони організовують життєдіяльність родини як дружнього колективу, який спільно вирішує життєві проблеми дорослих і дітей.

Цікаво розподілилися думки батьків у відповіді на питання «Яким чином Ви розподіляєте і погоджуєте функції членів родини у вихованні дітей»? Зокрема, 50 % респондентів зазначили, що основну виховну функцію у сім'ї повинна виконувати жінка, у той час як чоловік, повинен дбати про матеріальний добробут родини; 30 % респондентів зазначили, що питанням виховання дітей повинні займатися однаково як мама, так і тато. Натомість 20 % з опитаних, чітко вказали одного члена сім'ї – маму. Як з'ясувалося, у цих сім'ях мама виховує дитину одна (розлучена з татом дитини).

Прикрим виявився той факт, що лише 20 % опитаних батьків приділяють увагу режиму дитини, решта 80 % не беруть це питання до уваги в силу своєї зайнятості на роботі або просто не надають питанням режиму дня особливого значення.

Серед методів покарання батьки надають перевагу відключенню інтернету (50%) та залишення дитини без телефону (30 %). На думку більшості батьків, це є найдієвіший метод покарання, оскільки діти, які звикли до ганжетів, просто не уявляють своє існування без них. Прикрим виявився той факт, що методом покарання окремі батьки обирають читання книги (3,3 %), прибирання в квартирі (3,3 %). На нашу думку, це є неприпустимим, оскільки такі методи позбавлять дитину бажання читати або допомагати батькам по господарству, оскільки це асоціюватиметься у них з покаранням.

Щодо методів заохочення, то, на думку батьків, найдієвішими з них є наступні: «похвалити» (50 %), «купити обіцяну річ» (30 %), «зводити на атракціони» (10 %), «дати грошей на самостійну покупку» (3,3 %). Натомість 3,3 % батьків зазначили, що не використовують методів заохочення для своїх дітей, тому що, на їхню думку, це «розбестить» дитину.

Лише 20 % батьків зазначили, що їм завжди вдається, висуваючи вимоги до дитини, досягати їх виконання, решта зазначили, що це вдається у них не завжди. У процесі опитування батьки зауважили, що вони не завжди спроможні толерантно ставитися до помилок, недоліків у поведінці дитини.

Результати опитування дали підстави для висновку, що батьки в цілому позитивно ставляться до співпраці з педагогами, однак батьки не володіють педагогічною компетентністю з питань виховання дітей.

Інтерпретація результатів з метою визначення вихідних рівнів сформованості педагогічної компетентності батьків з питань виховання дітей відбувалася таким чином:

Кожна вичерпна позитивна відповідь на запитання анкети оцінювалася в 3 бали. Якщо батьки припускалися окремих неточностей, однак давали позитивну відповідь – 2 бали; відчували труднощі в процесі відповіді – 1 бал, давали негативну відповідь (наприклад, «не відвідую батьківські збори, оскільки ніякої корисної інформації я там не отримаю») – 0 балів. Максимальна кількість балів, яку могли отримати батьки під час анкетування – $15 \times 3 = 45$ балів.

Критерії оцінювання:

35–45 балів – високий рівень компетентності;

25–34 бали – середній рівень компетентності;

До 24 балів включно – низький рівень педагогічної компетентності.

Результати опитування представлено у табл.1.

Таблиця 1

Рівні педагогічної компетентності батьків з питань виховання дітей

Рівні	Кількість	%
Високий	5	16,7
Середній	18	60
Низький	7	23,3

Результати опитування засвідчили перевагу середнього рівня педагогічної компетентності батьків (60 % з числа опитаних), на низькому рівні опинилося 23,3% з них. Високим рівнем охарактеризовано лише 16,7 % батьків.

Отже, проведене дослідження засвідчило недостатню педагогічну компетентність батьків з питань виховання своїх дітей. Цим обумовлено необхідність пошуку оптимальних напрямів, методів, форм та засобів організації співпраці школи та батьків учнів у контексті впровадження Концепції Нової української школи.

Спільна робота педагогів і батьків – це партнерська діяльність, спрямована на гуманізацію виховного середовища, вироблення загальної стратегії діяльності школи й сім'ї, визначення програм спільної роботи, вдосконалення педагогічної майстерності, культури батьків і педагогів, освоєння нових принципів життєдіяльності та розвиток нових форм суспільного життя [8].

Шляхи оптимізації взаємодії сім'ї і школи є такі: вивчення сім'ї: складання характеристик сімей учнів, організація діагностичної роботи з вивчення сімей, аналіз проміжних і кінцевих результатів; угруповання сімей за рівнем морального потенціалу та виявлення можливостей впливати на дітей; виявлення і використання в практичній діяльності позитивного досвіду сімейного виховання; надання допомоги батькам у формуванні морального способу життя сім'ї, в профілактиці та діагностиці наркоманії,

в попередженні інших негативних проявів у дітей і підлітків; співпраця з батьками на будь-якому етапі; вивчення умов і мікроклімату сімейного виховання, індивідуальних особливостей дітей і батьків, організація психолого-педагогічної освіти батьків, створення системи масових заходів з ними. Впровадження в сімейне виховання традицій народної педагогіки.

У процесі взаємодії педагогів з батьками учнів доцільним є поєднання індивідуальних, групових, колективних та масових форм роботи [9].

Подолання труднощів, що заважають успішній співпраці в виховному процесі, вбачається в готовності педагога до використання інноваційних форм і методів роботи з батьками: батьківський семінар (університет); наочна педагогічна пропаганда; ділова гра; батьківські конференції; вечори запитань і відповідей («круглий стіл»); батьківська вітальня; батьківські тренінги; день відкритих дверей, батьківський ринг, модель інформаційного супроводу [10].

Таким чином, сьогодні педагогіка партнерства проявляється у такому: умінні трансформувати сучасні соціальні вимоги і установки, спрямовані на вирішення педагогічних завдань; готовності та бажанні працювати з батьками; у системному підході до організації роботи з сім'єю; у прагненні використовувати інноваційні форми і методи при взаємодії з батьками; в удосконаленні професійних якостей педагога, особистісних установок і цінностей, які сприяють організації ефективного міжособистісного взаємодії.

Список використаних літературних джерел

1. Закон України «Про освіту». Відомості Верховної Ради (ВВР). 2017. № 38–39, ст. 380.
2. Стратегія інноваційного розвитку України на 2009–2018 роки та на період до 2039 року. Державне агентство України з інвестицій та розвитку. URL: <http://www.in.gov.ua/> (дата звернення: 10.03.2020).
3. Постанова Кабінету Міністрів України «Про Державну національну програму «Освіта (Україна XXI століття)» від 3 листопада 1993 року № 896 (із змінами, внесеними Постановою Кабінету Міністрів України № 576 від 29.05.96. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/896-93-p> (дата звернення: 10.03.2020).
4. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/249613934> (дата звернення: 10.03.2020).
5. Савченко, О. Початкова освіта в контексті ідей Нової української школи і учнів. *Директор школи, ліцею, гімназії*. 2018. 19(2). С. 4–10.
6. Черв'якова Н. І. Педагогіка партнерства як основа формування інноваційного освітнього середовища Нової української школи. *Вісник КНУ імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*. № 1 (324). Ч. II. 2019. С. 287–294.
7. Пухта О. Співпраця батьків та школи у вихованні дітей. *Педагогічний пошук*. 2006. № 3 (5). С. 74–75.
8. Brown M. USDA Parent Education and Support Literature Review. University of Delaware Cooperative Extension. Retrieved February 11. 2008. URL: <http://ag.ude> (дата звернення: 25.03.2020).

9. Chavkin N. F. A multicultural perspective on parent achievement: implications for policy and practice. *Education Spring*. 1998. 109 (3). 276–285.
10. Tsurkan T. H. Pedagogical education of parents. *Virtus*. 2016. 5. 171–173.

References

1. Zakon Ukrainy (Law of Ukraine). «Pro osvitu». (2017). Vidomosti Verkhovnoi Rady (Information from the Verkhovna Rada), 38–39, 380 (In Ukrainian).
2. Stratehiia innovatsiinoho rozvytku Ukrainy na 2009–2018 roky ta na period do 2039 roku. Derzhavne agenstvo Ukrainy z investytsii na uozvytku. URL: <http://www.in.gov.ua/> (Last accessed: 10.03.2020) (In Ukrainian).
3. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy «Pro Derzhavnu natsionalnu prohramu «Osvita (Ukraina XXI stolittia)» vid 3 lystopada 1993 roku № 896 (Iz zminamy, vnesenyi Postanovoiu Kabinetu Ministriv Ukrainy № 576 vid 29.05.96. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/896-93-p>. (Last accessed: 10.03.2020) (In Ukrainian).
4. Nova ukrainska shkola: kontseptualni zasady reformuvannya serednoi shkoly (2016). URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/249613934> (Last accessed: 10.03.2020) (In Ukrainian).
5. Savchenko O. (2018). Pochatkova osvita v konteksti idei Novoi ukrainskoi shkoly i uchniv. *Dyktor shkoly, litseiu, himnazii (Director of a school, gymnasium, lyceum)*, 19 (2), 4–10 (In Ukrainian).
6. Cherviakova N.I. (2019). Pedagogika partnerstva yak osnova formuvannya innovatsiinoho osvitnoho seredovyscha Novoi ukrainskoi shkoly. *Visnyk LNU imeni Tarasa Shevchenka. Pedagogichni nauky (Bulletin of Taras Shevchenko Kyiv National University. Pedagogical Sciences)*, 1 (324), Ch. II, 287–294 (In Ukrainian).
7. Pukhta O. (2006). Spivpratsia batkiv ta shkoly u vykhovanni ditei. *Pedahohichni poshuk (Pedagogical Search)*, № 3 (5), 74–75 (In Ukrainian).
8. Brown M. (2008). USDA Parent Education and Support Literature Review. University of Delaware Cooperative Extension. Retrieved February 11, 2008, URL: <http://ag.ude> (Last accessed: 25.03.2020).
9. Chavkin N. F. (1998). A multicultural perspective on parent achievement: implications for policy and practice. *Education Spring*, 109 (3), 276–285.
10. Tsurkan T.H. (2016). Pedagogical education of parents. *Virtus*, 5, 171–173.

Стаття поступила в редакцію 13.04.2020 р.